

Vladimir P. Štefanec: Viktor Jelen, sanjač. Ljubljana: Mladinska knjiga 2002

Lani je izšel tretji roman slovenskega pisatelja mlajše generacije, ki si – ne samo zato, ker se je prebil v ožji izbor nominirancev za kresnikovo nagrado – zasluži pozornost, saj po avtorjevih besedah pomeni med drugim zaključek nekega obdobja oziroma trilogije, ki se je pred dobrim desetletjem začela z njegovim prvim romanom *Morje novih obal*, nadaljevala s *Sprehajalcem z nočnih ulic* in sklenila s pričujočim *Viktorjem Jelenom, sanjačem*.

Knjiga dobi v tem kontekstu še dodatno razsežnost, ki bi jo pri ločeni obravnavi lahko prezrli. Avtor se namreč v njej še bolj očitno poda v raziskavo psihe okolju neprilagojenega posameznika, ki ima nemara ravno zato dokaj visokoleteče cilje. Ali pa takšni cilji botrujejo njegovi neprilagojenosti. Kakorkoli že, gre za hvaležen lik, ki je več kot primeren za literarno obdelavo. V njegovi obrobnosti, ki to noče biti, namreč večina bralcev lahko prepozna vsaj delček sebe, če pa že tega ne, pa take literarne osebe v splošnem vzbujajo vsaj pomilovanje ali pa celo sočutje. Viktor Jelen, ki kot pripravnik ureja razvedrilno rubriko pri dnevnem časopisu, goji velike upe glede svojih možnosti poklicnega napredovanja in vsesplošnega uspeha v življenju, a vsakič, ko se mu zazdi, da je prišel trenutek za njegovo dokončno uveljavitev, mu stvarnost tega ne potrdi – ravno nasprotno: da mu vedeti, da njegova prizadevanja sicer rojevajo sadove, a ne pravih. To pa "sanjača" ne odvrne od premočrtnosti in vztrajanja pri svojem, kar mu sicer ne zagotovi izpolnitve na začetku postavljenih ciljev, si pa tak, kakršen pač je, ustvari resničnost, ki ji je kos.

Štefanec s slog pisanja, ki se je skozi trilogijo izčistil do te mere, da lahko govorimo o z njim jasno začrtanem pripovednem toku, prispeva k ravno pravemu vzdušju, ki kljub nihanju iz ene skrajnosti v drugo ostaja v seštevku na pozitivni strani

čustvene lestvice. To pa za pisca iz te generacije ni kar tako. Življenjski optimizem, ki omogoča glavni osebi po vsakem padcu znova vstati, namreč kar precej časa niti ni bil "v modi", kar je morebiti po svoje odraz nedavnih specifičnih družbenih razmer. A to je že druga zgodba. Ob tem zapisu je dobro nanj opozoriti, saj je v romanu dostikrat spretno prikrit za naličjem drugačnih, bolj mračnih razmišljanj.

Pravzaprav bi lahko govorili o pripovedi s srečnim razpletom, saj glavna oseba skozi sicer dostikrat boleč proces usklajevanja lastnih želja s stvarnimi danostmi le najde "svoje mesto", pri čemer kljub vsemu ostaja zvesta sami sebi. Ta pristop je v precejšnji meri značilen za celotno trilogijo, saj skozi jo lahko že s pozornostjo do izbire zgodb od pretežno fiktivne v *Morju novih obal* do pretežno stvarne v *Sanjaču* sledimo skorajda identičnemu procesu "spušcanja v materijo", ki se tovrstnim osebkom le redkokdaj dogaja brez takšnih ali drugačnih zapletov.

Za vse tri knjige je značilno tudi vse bolj jasno izraženo prepletanje stvarnega dogajanja s sanjskim, ki na simbolni ravni podpira pripoved in dostikrat nakazuje smer njenega poteka, je skratka njen kažipot. Tak pristop odpira novo razsežnost, obenem pa dopolnjuje sliko glavne osebe. Te sanje v Štefančevih romanih skoraj vedno najdejo svoj odraz v kaki umetnini, ki jih upodablja, kar morebiti nakazuje njihovo uresničljivost, sporoča eno od funkcij umetnosti ali pa kaj tretjega. Kakorkoli že, prikazana je neposredna povezanost enih z drugo, to pa kajpak poraja vprašanje, ali so sanje tisti kreativni dejavnik, ki tke niti pripovedi, ali pa so zgolj njen zvesti sopotnik. Takšen kot sta Veraikra in Konstantin, prijatelja glavnih oseb, pri čemer je skozi trilogijo opaziti odklon v pojmovanju tega, kaj naj bi prijateljstvo bilo. Če je prvi – iz romana *Morje novih obal* – navsezadnje pozitiven in samostojen lik, ki bi bil lahko tudi vzor, se slednji – iz *Sanjača* – prelevi v nekakšno pošast, v mračni alter ego glavne osebe, in odgovor na vprašanje, ali gre pri tem v resnici za dve osebi ali le eno razcepljeno, je lahko prepuščen tudi domišljiji bralcev. Tak odklon ima bržkone neki globlji pomen, pa če je bil ustvarjen namerno ali ne, v obeh primerih pa zaznamuje delovanje protagonistov.

K vsemu skupaj precej prispeva prvoosebna tehnika pripovedovanja, saj poglobi stik med bralcem in vsebino, to pa tudi zato, ker opisi razmišljanj glavnih oseb niso omejeni na globoka umovanja ali pa zgolj na banalnosti vsakdana, marveč se zvezno in neprisiljeno sprehajajo skozi celo paleto misli, občutkov, takšnih in drugačnih notranjih duševnih stanj, skratka dostojno posnemajo ali pa reproducirajo stvarna človeška doživljanja in razmišljanja. Tudi v tem primeru lahko sledimo postopnemu izčiščevanju takšnega pristopa, ki je po *Sprehajalcu*, kjer je dokončno stopil v prvi plan, v *Sanjaču* doživel svoj vrhunec, saj so v njem med drugim prehodi med opisi ego tripov in stvarnim objektivnim razmišljanjem izpeljani bolj zabrisano, mehkeje in z večjim poudarkom podrobnosti, skratka, bolj pretanjeno.

Za vso trilogijo je značilno tudi urbano okolje glavnih oseb in to, da so odnosi z njim podrobneje opisani z zornega kota prijateljstva med moškimi kot pa

prijateljstva z nasprotnim spolom, ki ostaja na površini, brez globljega vpogleda v zakulisje njegovega spletnja. Avtor se v to smer še najdlje spusti v *Sanjaču*, kjer pa že sama nezrela narava glavne osebe ne dovoljuje potapljanja, ki bi bilo globlje od pubertetniških blodenj in neuspeh poskusov približanja vsaj objektom strasti, če že ne ljubezni. Ženska psiha, mnogoplastnost odnosov med spoloma, zgolj zametki nečesa, kar bi se lahko razvilo tudi v partnerski odnos, ostajajo zunaj domene trilogije. To sicer samo po sebi ni nič tragičnega, vneslo pa bi dodatno, dostikrat pomembno razsežnost, ki bi uravnotežila celotno sliko in pojila sušnost naprezanj glavnih oseb. Če je ta element spuščen zavestno, potem tak pristop poudarja njihovo neuravnovešenost, v nasprotnem primeru pa botruje dvodimenzionalnosti tam, kjer so dane možnosti za tridimenzionalnost.

Štefanec se v svojih romanih odlikuje s posebnim slogom pisanja, s katerim zna pritegniti bralca in ga enakomerno peljati skozi vso pripoved, tako da jo je moč prebrati v enem zamahu. S slogom prispeva tudi k ustvarjanju značilne atmosfere, ki se skozi trilogijo v skladu s tematiko posameznih romanov sicer spreminja, zmerom pa ohranja neki pridih, ki bi ga lahko imenovali avtorjev podpis. Ravno to pa je značilnost dobrih, ustvarjalno samosvojih pisateljev, ki ne dajo veliko na trenutne "modne smernice" v književnosti, marveč znajo ohranjati svoj pristop. Trilogija tudi zato pomeni prijetno osvežitev in novost v slovenskem književnem prostoru in pričakovati je, da nas bo Štefanec tudi v prihodnje prijetno presenetil.